Newe Zeitung aus Niderland.

Kurtze beschreibung

der fürnembsten Hendel / so sich zugetragen vnd verlauffen mit der mechtigen vnd reichen Stadt Mittelburg/Armuyen / sampt der Insulen vnd Landschafft / genant Walckeren. Wie Gott der Allmechtige / zu gemeiner wolfart / dieselbige in handen des Printzen von Vranien gegeben / vnd den Sieg verliehen. Item von der siegreichen Schlacht vnd vberwindung/ geschehen auff der See / darinn der Ammeral/Graff von Bossit / gefangen. Auch von der belegerung der Stadt Alckmar/vnd wie Duc de Alba daruon geschlagen / vnd entweichen müssen.

Hierin ist auch kürtzlich angezeigt / das grewliche toben /wüten/vnd Blutuergiessen / so in Harlem begangen. Sampt angehengter erzelung von dem wolgebornen Herrn / Ludwig Graff von Nassaw/ vnd dieser jetzigen der Stadt Mastrich / Belegerung.



Anno

1574.

ANONYMUS

NEWE ZEITUNG

NIEUW BERICHT

1 5 7 4

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

15 september 2018

INHOUDSOPGAVE

Bronvermelding 4
Het omslag 5
Over het innemen van Middelburg, Arnemuiden................................ 6
Volgt over de admiraal Bossu 12
Over de belegering van de stad Alkmaar 16
Korte beschrijving van de grote moord... 20
Volgen de namen der oversten en hoofdlieden 23
Waarachtige vertelling over de welgeboren heer Lodewijk............... 25

BRONVERMELDING

Plaats van uitgave onbekend, 1574

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt

http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/urn/urn:nbn:de:gbv:3:1-150402

HET OMSLAG

Nieuw bericht uit Nederland.

Korte beschrijving
der belangrijkste gebeurtenissen die zich hebben toegedragen en hun verloop in de machtige en rijke stad Middelburg, Arnemuiden, met de eilanden en het landschap genaamd Walcheren. Hoe God de Almachtige, tot algemeen welzijn, deze in handen van de prins van Oranje heeft gegeven, en de zege heeft verleend. Evenzo over de zegerijke slacht en overwinning, geschied op de zee, waarin de admiraal de graaf van Bossu, gevangen werd genomen. Ook over de belegering der stad Alkmaar, en hoe de hertog van Alva daar is afgeslagen en ontwijken moest.

Hierin wordt ook in het kort aangeduid, het gruwelijke razen, woeden en bloedvergieten dat in Haarlem begaan is. Samen met aangehechte vertelling over[1] de welgeboren heer Lodewijk, graaf van Nassau, en de belegering door deze van de stad Maastricht.



In het jaar
1574.

[1] “von”.

Over het innemen van Middelburg, Arnemuiden, plus het eiland en landschap, waartoe behoort hetgeen Walcheren genaamd is.

Christelijke, beste lezer, het is niet vergeefs dat de Heilige Geest beschrijft hoe de lijders aan de epidemie, ofwel de leprozen[2], die buiten Samaria woonden, het verslagen leger van de Assyriërs gezien hebben, en onder elkander gesproken hebben: “Dit is een dag van grote vreugde. Wij zouden groot onrecht doen wanneer wij deze vrolijke boodschap niet aan de beangstigden en belegerden in de stad zouden verkondigen.”[3] Zo zou het ook onrechtvaardig zijn, dat wij deze weldaad en rijke schat - ons door God de almachtige in deze victorie van Middelburg, Arnemuiden en het ganse land of eiland van Walcheren geopenbaard, geschonken en bewezen -, alleen bij ons behouden, en niet aan onze medebroeders die in andere landen verstrooid zijn, zouden mededelen. Want in deze voornoemde landen worden bijzonder godsvruchtige harten gevonden, die niet alleen de verlossing van deze Nederlanden van de grote tirannie der Spaanse Inquisitie begeren, doch ook begeren om - tot vermeerdering van het rijk van Christus en alle mensen - tot kennis van Hem gebracht te worden door de prediking van het heilige evangelie. Zo komt het, dat wij hier u allen tezamen zo kort mogelijk de onuitsprekelijke weldaden die God met de belegering en overwinning van Middelburg, Arnemuiden en het ganse land van Walcheren bewezen heeft, uit broederlijke liefde mededelen. En wel allereerst doordat wij ons, naar de leer van Paulus, de heilige apostel, met de vrolijken verheugen, en met de wenenden wenen, en God de Heer danken en loven, die nu is aangevangen om Zijn krachtige hand over de tirannen en vijanden van Zijn arme gemeente uit te strekken en zich heeft voorgenomen hen aldus uit te roeien.

[2] “Siechen oder Aussetzigen”.
[3] De auteur noemt de vindplaats in de Bijbel niet, en plaatste geen aanhalingstekens. Daarom staan ze hier onder voorbehoud.

Opdat gij nu, christelijke lezer, de waarheid hierover goed moogt verstaan en weten, heb ik de ganse handeling - van punt tot punt op elkander volgende en hierna beschreven - voor iedere christen willen uitleggen.

Ten eerste moet ge goed weten, hoe deze landen, namelijk Holland en Zeeland, door grote nood daartoe gedwongen zijn om, voor zover zij enig voedsel of welvaart nodig hadden om hun leven te onderhouden, deze belegering van Middelburg, Arnemuiden en de landen van Walcheren - aangezien deze steden en landschappen de voornaamste haven of toegang zijn van de bovenvermelde landen - aan te vangen, hetgeen zij niet zonder grote en aanmerkelijke kosten klaarblijkelijk aan schepen, krijgsvolk en eigen burgers, onvermoeibaar met lijf en goed bewezen hebben, en de eerder vermelde steden en landschappen zodanig met grote kracht te omringen en beangstigen, dat er nauwelijks een vogel naar buiten of naar binnen kon vliegen. En hoewel de tiran van Alva zich samen met al zijn helpers het ontzetten dikwijls metterdaad had voorgenomen, is toch alles vergeefs en met grote schade voor[4] de tiran toegegaan, welke schade, zoals genoegzaam aan den dag treedt in de afgelopen maand januari, en ook eerder - door de victories ons door God gegeven - is toegevoegd aan hun schepen, oversten, Walen, Duitsen, Spanjaarden en vele anderen die daarop waren.

Toen nu die van Middelburg, Arnemuiden, et cetera, gezien hebben dat er geen hulp meer voorhanden was en al hun voorraad, zowel aan brandstof als kost en drank uitgeput was, en de honger (die een scherp zwaard is) hoe langer hoe groter werd, hebben zij op middelen en wegen gezonnen hoe zij zichzelf en hun vrouwen en kinderen konden verkwikken. Doch het heeft niet mogen gebeuren, aangezien zij meer krijgsknechten dan zij machtig waren, hadden binnengelaten. Ook is het klagelijk, dat de tiran Dragon (die de naam draagt van een draak) zijn Spaanse aard, samen met zijn krijgsvolk, tegen de Duitse natie (van dewelke zij altijd een gezworen vijand zijn

[4] “des”.

geweest) heeft bewezen, doordat zij de arme burgers uit hun eigen huizen alle proviand - waarvan dezen zich met hun vrouw en kinderen het leven moesten onderhouden - met geweld hebben afgenomen, en hen daarenboven hebben geslagen en gestoten. Ja, ook de kinderen het brood uit de mond hebben genomen en deze proviand, zonder aanzien van het gejammer, geklaag en geschreeuw der arme burgers, in hun leger en schansen hebben gedragen. Hierdoor hebben de burgers met vrouw en kind wel zeven weken een dusdanig erbarmelijke honger moeten lijden, dat de ratten, katten, honden en andere dieren, hoewel ze onmenselijk zijn om te eten, door hen met grof geld gekocht en duur betaald zijn geworden. Want een kwart hond heeft een daalder, en een rat tien stuivers gekost.

Toen nu dit alles was opgegeten en ook geen brood meer voorhanden was, zijn nog diverse soldaten de stad in gezonden met vlas- en hennepzaad. Daarvan hebben de burgers brood gebakken. En aangezien het niet te eten was, hebben zij dat brood met water wederom gemengd en het zo in wafelijzers tot koeken gebakken. Doch o, wat raakten de arme burgers door deze onmenselijke spijs zodanig in hun lichaam en darmen verrot en verdorven, dat hun leven en gezondheid ook zeer te beklagen valt.

En als ik eraan denk hoe de ouders hun kinderen voor de buren en medeburgers hebben moeten opsluiten[5], kan ik het wenen niet tegenhouden. Want bij ons was er een geloofwaardige vrouw die uit Middelburg kwam, en jammerlijk heeft geklaagd hoe zij haar kinderen drie weken had moeten opsluiten, opdat ze haar niet afgenomen en opgegeten zouden worden. Doch in tussentijd heeft de draak met zijn krijgsvolk van het weggenomen brood en proviand geleefd, net zolang tot zij des daags op een half pond zijn gekomen, vervolgens op een kwart, en tenslotte op een achtste pond brood. En vervolgens hebben de Spanjaarden uiteindelijk voor hun lekkernij, ook met de arme

[5] “auffschliessen”. Feitelijk betekent dit het tegenovergestelde, in de zin van ‘prijsgeven’, maar niet in deze context.

burgers, hun oliekoekje moeten eten. En de goed gemeste, dikke en vette monniken in de rijke abdijen zijn van de honger versmacht en vergaan, waaruit te merken is wat voor nood de gewone burgers geleden hebben.

Ten tweede, heeft de draak op de negentiende dag van februari, gedwongen door de voortdurende nood, zich met de burgers op zekere voorwaarde zoals zal volgen, in handen begeven van de stadhouder-generaal van Holland, Zeeland, et cetera, van de koninklijke majesteit, de doorluchtige en hooggeboren vorst de prins van Oranje, et cetera. En hoewel de rebellen en bedervers van het welzijn van de gezamenlijke landen wel verdiend hadden dat zij naar het voorbeeld van Zutphen, Naarden en Haarlem gestraft hadden mogen worden, zo heeft niettemin de doorluchtige en hooggeboren vorst, de prins van oranje, et cetera, meer naar zijn aangeboren goedigheid en als een vader van deze Nederlanden, met barmhartigheid, hoewel de Spaanse tirannie tegen hem genegen was, hen in genade aangenomen en hen het leven geschonken.

Daarop heeft men besloten en met elkander in verdrag gezet, dat Christoffel, die van de heer Dragon de ridder en overste geweest is in Middelburg, deze beide steden, vestingen en andere niet zou afbreken, en bovendien al het geschut, de munitie, schepen, goederen, de koopmansschat, baargeld[6] die daar gevonden zijn, intact zou laten.

Voor zover het Dragon en de krijgslieden betreft, die moeten met elkander wegtrekken, met open vizier en hun sabels[7]. Dragon echter belooft, de heer van St.-Aldegonde en nog andere gevangenen vrij in handen van de prins te stellen. In geval echter voornoemde Dragon zich hieraan niet mocht houden, heeft hij in plaats van dezen van zijn regiment drie opperluitenants als gegijzelden achtergelaten, diverse vaandrigs en andere bevelhebbers, tot aan de vrijlating van de vorengenoemde heren en nog anderen.

---

[6] “Baar und Baarschafft”. Is feitelijk hetzelfde.

[7] “seitten gewehr”.

Wat de burgers betreft, die moeten voor hun rantsoen, lijf en goed, tot verbetering en het welzijn van de landen, van hun goederen drie ton goud geven. Hiervan zijn echter uitgezonderd en niet inbegrepen de dorpen, boeren en anderen die tegenstand hebben geleverd, met wie apart gehandeld moet worden. Ook moeten de burgers zich beijveren dat zij er goed acht op slaan, dat van de koopmansschat en geestelijke goederen niets wordt uitgestald[8] of ontvreemd, opdat zulks niet verminderd, verborgen, begraven of op enige wijze verstopt wordt. Ook geen verstopt geld en goed verzwijgen, of het nu kerkgoederen of andere betreft, zowel buiten de stad als er binnen. Dit alles is op lijfstraf verboden.

Betreffende de burgers die voor deze tijd verreisd waren, en wederom terug wensten te keren naar hun goederen: dezen moeten met een verzoekschrift uitleg geven, en naar bevind van zaken moet het overdenken geschieden.

De monniken en papen en andere personen die hen hebben aangehangen, hetgeen een groot aantal binnen Middelburg is geweest, zijn overgeleverd aan de goedwillendheid van zijne vorstelijke genade, waarmede hij naar zijn vorstelijke believen kan handelen, zowel aan lijf als aan goed. Zij zijn ook in genade aangenomen en het land uit gewezen, met deze kanttekening, dat zij alle kleinodiën, kerkgoederen en rentebrieven van hun grote goederen in zijne vorstelijke, genadige handen hebben overgeleverd. Aldus zijn zij daarvandaan weggetrokken met slechts hun kleren aan.

De goederen van alle kooplieden der vreemde naties, zijn ook in handen gegeven van zijne vorstelijke genade, tot hulp aan de gemeenschappelijke zaak, waarvoor de Italianen meer dan twintig ton goud hebben geboden, en die geschat worden op een goede vijfendertig ton goud, en in[9] contzenelle[10] en Spaanse wol met veel meer andere kostbare koopmanschap, zoals ka-

[8] “entragen”.
[9] “so in”.
[10] Onduidelijk.

toen, ruwe zijde, fluweel, camelot[11], grofgrein[12], sajet en veel meer aan dergelijke kostbare goederen.

Wij willen, beste lezer, voor u ook niet verbergen, dat dit land van Walcheren een dusdanig fraaie gelegenheid is, en alle landen daarbij gelegen zo nuttig, dat zonder dat, Holland en Zeeland, Brabant en Vlaanderen, ja, de ganse zeevaart niet goed kan bestaan. En nadat de arme verjaagde christenen thans hier in het zevende jaar van het ene land naar het andere zijn gedreven, en onder het kruis zeer beangstigd zijn geweest, niet wetende waar zij een plek op deze aarde konden vinden om aldaar te verblijven, heeft God de Heer, zoals het helder voor ogen is, dit land van Walcheren opengedaan als een veilige herberg en rustige toevlucht, waarin Zijn arme ledematen te allen tijde in dit landschap en de herberg in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Wij vragende hiermede alle vrome christenen of zij, met ons, God de Heer van ganser harte willen danken en loven, en alleen Hem deze victorie toeschrijven, er niet aan twijfelend of hij zal voortgaan met de andere landen, die nog onder de zware tirannie en vervolging door de Spaanse Inquisitie verkeren, eveneens genadiglijk te verlossen, tot het groot maken van Zijn heilige naam, en de zaligheid van hun zielen. Door Jezus Christus, Zijn geliefde zoon en onze Heer, Amen.

---

[11] Stof die mogelijk van kameelhaar was. De geleerden zijn het hierover niet eens.

[12] "Groffgrein". Ruwe stof, gemaakt van zijde en mohair.

Volgt over de admiraal Bossu, hoe hij met zijn schepen verslagen en gevangen is geworden.

Hoewel de tiran Van Alva vaak en menigmaal zich heeft voorgenomen om de stad Middelburg te ontzetten[13], is zulks toch steeds mislukt, tot zijn grote schade en schande. Want God kan niet langer de grote tirannie en moedwil aanzien die zij in het ganse Nederland hebben aangewend en ten dele nog begaan, want het is erbarmelijk. Opdat ik u thans, welwillende lezer, te verstaan geve hoe het zich met deze overwinning en de schepen heeft toegedragen, moet ge allereerst weten, dat deze vorengenoemde Bossu een admiraal over Holland en Zeeland is geweest; ingezet en daartoe verordineerd door de hertog van Alva, die hij ook getrouwelijk heeft gediend, en die[14] zijn tirannieke aard, net als de hertog, zijn leermeester, genoegzaam te kennen heeft gegeven, zoals iedereen zich wel bewust is hoe hij zijn bloedgierig hart heeft laten zien aan de onschuldige burgers te Rotterdam en nog andere oorden. Opdat hij nu zijn tirannie nog meer oefende, heeft de tiran van Alva hem zeer vele schepen laten toerusten in de stad Amsterdam, namelijk rond de zestig, en deze zeer goed voorzien van geschut en allerlei munitie. Daarnevens is er ook een geweldig en groot schip gebouwd, dat zijns gelijke nauwelijks had, van buitengewone proporties[15] en goed bezet met geschut en Spanjaarden, met op iedere zijde veertig grote stukken met vele oversten en edellieden daarin.

Op dit sterke schip heeft de graaf van Bossu zich gans en geheel verlaten, want hij dacht dat niemand ter wereld hem leed kon aandoen. Daarom heeft hij ook de heren in de stad Amster-

---

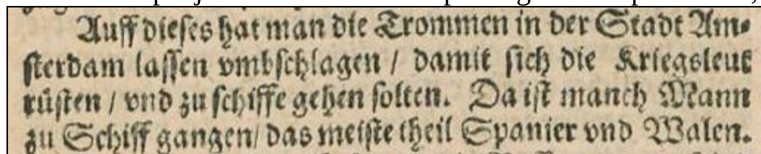
[13] “entsetzen”. Kan ook ‘beschermen’ of ‘afschermen’ betekenen. Middelburg had de kant van de Spanjaarden gekozen.

[14] Lees: Bossu.

[15] “starck uber die massen”.

dam, waar deze schepen toegerust waren, daar naartoe gevoerd en tot hen gesproken: “Wat dunkt u van dit fraaie schip? Hieraan kan ik toch wel mijn lijf en goed toevertrouwen?” Daarop hebben de raadsheren gesproken: “Voorwaar, dit is een fraai en sterk schip. Hierop zijn uw lijf en goederen verzekerd. Begeef u daarom vrij koen op de vaart, en neem met u mede genoeg kruit en lood. Daarmede kunt gij de Geuzen of prinsgezinden met hun lichte karvelen en scheepjes dusdanig overvallen, dat zij uit schrik en lafheid[16] de vlucht zullen nemen.”

Hierop heeft men de trommen in de stad Amsterdam laten roeren, opdat de krijgslieden zich zouden toerusten en scheep zouden gaan. Daarop is menig man scheep gegaan, waarvan het merendeel Spanjaarden en Walen. Op het grote schip evenwel,



Auff dieses hat man die Trommen in der Stadt Amsterdam lassen vmbschlagen / damit sich die Kriegsleut rüsten / vnd zu schiffe gehen solten. Da ist manch Mann zu Schiff gangen/ das meiste theil Spanier vnd Walen.

waarin Bossu was gegaan, zijn vijfhonderd goed toegeruste knechten geplaatst, van uitgelezen Spanjaarden. Want zij hebben al hun hoop op dit grote schip gevestigd, en dachten niet, dat het slechts in de hand van God is om de zege te geven die Hij wil.

Op de eerste dag van oktober in het jaar 1573 is de admiraal de graaf van Bossu met deze goed toegeruste schepen van Amsterdam uitgevaren, met zestien oversten plus menig edelman. Daarenboven tweehonderd ton kruit, plus veel geschut, groot en klein, en smal veldgeschut[17] die op deze schepen lagen, waarvan er een groot aantal zal zijn geweest. Met name zijn er achtenveertig uitgevaren. Toen nu de prins het volk en de schepen in het oog kreeg, is de graaf van Bossu met zijn schepen trots heen en weer gevaren en heeft hij zich

[16] “vor schrecken und zagen”.

[17] “Carthaunen und Schlangen”. Vaak in oude literatuur in één adem genoemd, en vermoedelijk identiek.

mannelijk betoond. Hij is aldus met de wind gevaren tot over de hond[18]. Toen het volk van de prins zulks had vernomen, hebben zij samen gezworen om lijf en goed bij elkander te laten, en de vijand een weerstand te betonen, dapper onder ogen te komen, en voor hun vijanden tot in den dood niet te wijken, doch veelmeer omwille van het woord van God te strijden tot aan de laatste man, met onbetwijfelde hoop dat God hen zou bijstaan en zijn vijand overwinnen. Toen nu dit verbond gemaakt was, zijn zij met grote ernst naar de Albanese schepen gevaren, de vijand onder ogen gekomen, waarbij vooral de schepen van Enkhuizen zeer bekwaam en zeer ervaren scheepsvolk hadden, die de beste waren in het ganse land. Doch diverse schepen van Hoorn waren in grote mate ontsteld door de aankomst van de vijand en diens grote macht. Zij hebben geroepen: "Ach, wij zijn met veel te weinigen. De vijand heeft wel tien man tegen één. Wij worden allemaal vermoord." Dit heeft de overste van Enkhuizen gehoord en hun aldus toegeroepen: "Laten wij God de Heer aanroepen, klein en groot, en getrouwelijk voor Gods woord vechten. Dan sterven wij als vrome christenen en landsknechten. Aldus zijn zij voort gerukt en hebben zij bekwaam de vijand aangevallen, zodat deze her en der is gevaren en zo gruwelijk is beschoten, met name de heer Van Bossu, dat men de schepen niet goed kon zien. Doch de Geuzen, ofwel de prinsgezinden, hebben zo dapper gestreden, dat van de Albanese schepen er vele de bodem in zijn geschoten. Ook zijn vier schepen van het volk van de prins langszij gegaan van het grote schip, waarin de admiraal Bossu geweest is, hebben dat bekwaam aangevallen, de vijanden met de wind mee kalk in de ogen geworpen, gehouwen, gebrand, en alle Spanjaarden en Walen doodgeslagen die erop zijn geweest.

Toen nu de heer Van Bossu[19] dat gezien had, en ook dat de andere schepen te gronde lagen, heeft hij om genade geroepen

[18] "bis uber den hundt". Mogelijk betreft dit de Niedersaksische oppervlaktemaat, van twintig ruten lang en vier ruten breed.
[19] De tekst spreekt beurtelings over 'Bossu' en 'Van Bossu'.

en gesproken: "Ach, laten wij ons gevangen geven in de handen van de doorluchtige vorst en heer de prins van Oranje, want hij is barmhartig en zal ons genade betonen."

In deze slag zijn meer dan vierduizend man gesneuveld, en van de schepen zijn er nog dertig de bodem in geschoten. Bovendien zijn velen der oversten en bevelhebbers overboord het water in gesprongen, waardoor het water rood van het bloed is geweest en verschrikkelijk was om aan te zien. De overige schepen hebben zij met zich medegevoerd naar de stad Enkhuizen, samen met de admiraal Bossu, en God de Heer geloofd, psalmen gezongen, en zij zijn met grote vreugde in de stad door de burgers ontvangen. Toen zij de admiraal Bossu zagen, hebben groot en klein geroepen: "Gij tiran en bloedhond, die zo veel onschuldig bloed hebt vergoten, met name te Rotterdam en andere oorden. Wees welkom binnen Enkhuizen, en wij willen u thans leren muizen."

Toen die van Middelburg zulks hadden vernomen, dat Bossu in de strijd gebleven was, hebben zij spoedig brieven geschreven aan de tiran van Alva, dat hij hun bijstand moest geven en hen ontzetten, opdat zij proviand konden bekomen om zich te verkwikken. Want wij hebben alle honden en katten doodgeslagen en opgegeten, en anders moeten zij ook hun kinderen opeten.[20] Hoewel nu zulks door de hertog van Alva dikwijls metterdaad werd voorgenomen, is toch alles vergeefs en met grote afbreuk door de tiran geschied. God, die iedereen helpen kan en de ware tijd en uur in Zijn macht heeft, Hem zij eeuwige lof en eer, door Christus Jezus onze Heer en Verlosser. Amen.

[20] Het origineel wisselt hier van persoonsvormen.

Over de belegering van de stad Alkmaar, hoe de hertog van Alva zich daar heeft moeten terugtrekken en de stad verlaten.

De hertog van Alva, samen met zijn medehelpers, waren niet genoegzaam verzadigd door het onschuldige en grote bloedvergieten, begaan binnen Haarlem, doch zodra daar de executie had plaatsgevonden en alles naar zijn wil was voltooid, hetgeen zeer erbarmelijk is geweest, heeft hij van meet af aan diversen van zijn krijgsvolk naar Alkmaar gestuurd tot voor de stad, in de hoop dat men zich thans zou overgeven, samen met het ganse land, vanwege de overwinning van Haarlem en de grote vrees en schrik die er dit keer in Holland was, wegens de grote moordpartij en het bloedvergieten dat de tiran in Haarlem had aangericht. Doch die van Alkmaar hebben hem tegenstand geboden, zodanig, dat zij degenen die de tiran van Alva daarheen had gestuurd om de stad te vorderen, niet zeer goed ontvingen, en er onder hen veel werden doodgeslagen.

Hierna is de hertog van Alva opgebroken met zijn ganse macht, en is hij voor de stad Alkmaar gaan liggen, in de opvatting deze te bestormen, hetgeen hierna ook is geschied. Doch die van Alkmaar zijn, samen met hun krijgsvolk, onverschrokken geweest en hebben zich bekwaam tegen de vijand gehouden, en hebben dusdanig dapper van daaruit geschoten en hun vijanden welkom geheten, dat een groot aantal dood is gebleven voordat de anderen het leger opgesteld hadden, hetgeen de Spanjaarden zeer slecht bekwam. Eensgelijks ook de Duitsen, die begonnen te zweren en vloeken, zeggende: “Wat voor den duivel doen wij hier? Is dit het vaderland waarvan wij over Haarlem vaak hebben horen spreken? Hier is niets te vreten en te zuipen. Wij halen hier niets dan schande.”

Toen nu het leger was opgesteld, werd ijlings met trommen rond gemeld, dat eenieder zich moest toerusten, groot en klein, om de stad te bestormen. De Walen echter, die met tien vaantjes

zijn geweest, wilden niet bestormen, doch riepen: “Geld, geld.” Toen don Friderico, de zoon van de hertog van Alva, dit hoorde, heeft hij met trommels laten omroepen, dat men al diegenen die ‘geld’ geroepen hadden, moest vangen, aan de dichtstbijzijnde boom en galg ophangen, en in het geheel niemand verschonen. Want don Friderico sprak aldus tot hen: “Waarom moet ik jullie geld geven? Jullie hebben schier negen maanden voor Haarlem gelegen, waardoor ik grote schade heb geleden, en meer verloren dan gewonnen. Hadden zij het niet opgegeven, dan was niemand van jullie er levend vanaf gekomen, of jullie hadden nog wel drie jaar ervoor gelegen en honger en dorst geleden.” Daarop zijn degenen die ‘geld’ hadden geroepen, gevangen, in aantal rond de twintig, en zonder enig oordeel en recht aan de bomen opgehangen. Toen de andere Walen dit gezien hadden, zijn zij er heimelijk vandaar gegaan en ontsnapt, zonder paspoort of geld, van wie er tien vanen zijn geweest. Vijfduizend Italianen zijn hen nagevolgd en gevlucht. En net zo nog vijftien vanen aan Duitse knechten, die allen er zonder geld en paspoort vandaan zijn getrokken en de kooplieden grote schade hebben aangedaan met roven en stelen, waar zij het maar konden bekomen.

Hierna hebben zij zich wederom tot bestormen voorbereid, en de zoon van de hertog van Alva heeft hen aldus toegesproken: “Welaan, beste landsknechten, stel u dapper op om te vechten en te bestormen. De buit van de ganse stad zij u gegeven. Breng hen allemaal om het leven, groot en klein, en verschoon niemand.” Daarop zijn de Spanjaarden het eerst gegaan, opdat zij de beste buit zouden verkrijgen, doch de krijgsknechten in de stad hebben zich dapper geweerd, waarbij velen van hen[21] verslagen zijn en massaal in de grachten bleven liggen. De overigen zijn op de vlucht geslagen.

Toen nu de Spanjaarden zich overgaven, zijn de Italianen in de aanval gegaan[22], met lopen en jagen. De burgers echter stonden

[21] Kennelijk de Spanjaarden.
[22] “sind die Italianer angefallen”.

hun knechten getrouw bij, zodat ze zijn afgeslagen en aldaar hun betaling[23] hadden verkregen, zoals zij voorheen hadden geroepen. Menige Italiaan is aldus door Alkmaar betaald geworden, en de overigen zijn ontsnapt.

Hierna is ook het Duitse leger, dat aan een andere kant gelegen was, begonnen met bestormen. Zij hebben echter net zoveel uitgericht als de anderen, die zeer kwalijk door het krijgsvolk in de stad ontvangen zijn geworden. Dezen hebben samen met de burgers en vrouwen een dusdanig groot verweer gevoerd, met brandend pek en zwavel geworpen, dat zij[24] hebben moeten wijken en op de vlucht zijn geslagen, net zoals de anderen daarvoor, doch velen zijn achtergebleven die in het gras hebben gebeten.

Toen nu don Friderico zulks gezien had, dat al zijn voornemen vergeefs was en hij zo menige krijgsknecht aldaar dood vóór zich zag, die in deze drie bestormingen op één dag gesneuveld is, werd hij zo grimmig en woedend, dat hij een eed zwoer en zei: “Het wordt tijd, dat ik dit nest win. De moordenaars moeten allemaal sterven, groot en klein. Ja, de kinderen met de moeder.”

’s Nachts om ongeveer één uur hebben de Alkmaarse knechten een dijk doorgestoken, niet ver van het Albanese leger, gans stilzwijgend. Dit water heeft het leger plotsklaps overvallen, zuiver in de nacht, en overal is het door het leger gelopen. Daarop heeft men een groot gehuil en geklaag gehoord, hetgeen zeer erbarmelijk is geweest. Want voordat de dag aanbrak, zijn er wel tweeduizend verdronken. Wie daar goed kon hardlopen, is de beste man geweest. En het ganse kamp is aldus vandaar weggevlucht en veel krijgsuitrusting is achtergelaten, met name het beste en grootste geschut, dat zij niet daarvandaan hebben kunnen voeren. Dit alles hebben zij de stad in gekregen. Ook heeft de hertog van Alva, samen met zijn zoon Friderico, zulk een schrik bekomen voor dit grote water, samen met de

[23] Lees: de beloofde buit bestond uit hun eigen ondergang.
[24] Lees: de Duitsen.

voorgaande drie afgeslagen bestormingen, dat zij heimelijk uit het land en ijlings nacht en dag hebben gereden, tot zij bij Antwerpen kwamen, want zijn verblijf is daar niet langer geweest. Hij heeft evenwel niets zozeer beklaagd, als de stad Middelburg, aangezien die zo hard belegerd was en door de Lutheranen zo jammerlijk versmaad. Het overige krijgsvolk is eensdeels weggelopen. De anderen liggen bij de dorpen hier en ginder, stelen en roven, en doen de arme boeren veel schade en overlast.

Aldus, goedgunstige lezer, heeft de stad Alkmaar zich van haar vijand ontdaan, nadat deze er zeven weken voor heeft gelegen, en heeft men drie harde bestormingen op één dag uitgestaan, in welke bestormingen er van de Albanen vierduizend dood zijn gebleven en verdronken. God de Heer zij lof en dank, die de zijnen niet verlaat. Want uiteindelijk helpt Hij hen uit alle nood en gevaar, naar Zijn goddelijke wil. Alleen deze zij lof en eer in eeuwigheid. Amen.

Korte beschrijving van de grote
moord en het bloedvergieten bij het innemen van de
stad Haarlem door de tiran
van Alva begaan.

In het jaar van ons wedergebrachte heil 1573, is de stad Haarlem in Holland, nadat ze tot in de negende maand belegerd is geweest, door de hertog van Alva ingenomen, door de grote honger en kommer die ze daarin geleden heeft. Want alle paarden, katten, honden en dergelijke waren allemaal opgegeten. Er was ook geen hoop of middel meer voorhanden om iets te bekomen. Men heeft het met de vijand op een akkoordje gegooid, die hun grote genade heeft toegezegd, ja, veel meer genade wilde betonen dan de opzet was, en toen hebben zij de

ſie meineten/vnd denſelbigen eingelaſſen. Den dreyzehen=
den tag des Monats Julij auff S. Margreten tag / vn=
gefehrlich vmb ein vhr/iſt der Tyrann von Alba einkom=
men / vnd den Bürgern geboten/ auff einen ſonderlichen

vijand binnengelaten. De dertiende dag van de maand juli, op de dag van St.-Margaretha[25], om ongeveer één uur, is de tiran van Alva binnengekomen en heeft hij geboden, dat de burgers op een bepaald plein gingen staan, de vrouwen in de grote kerk. De Welsche knechten in de Barrevoetskerk[26], die allen de ganse nacht door de Spanjaarden bewaakt werden. Doch de burgers en vrouwen liet men ’s avonds naar huis gaan.

Op de veertiende juli moesten alle burgers en vrouwen ’s morgens wederom verschijnen op het plein, zoals voornoemd. Daar moesten zij blijven tot de namiddag om vier, zonder eten en drinken. Sommigen echter die geld bij zich hadden, en terstond konden betalen, gaven voor een kwart pond brood of

---

[25] Er is geen kerkelijke feestdag van deze heilige bekend op 13 juli. Wel op 20 juli.

[26] “Barfüsser Kirch”. Vertaling onzeker. Een van beide is vermoedelijk de Grote of St.-Bavokerk geweest, en de andere de kathedrale basiliek St.-Bavo.

anderhalf, zes of acht stuivers, zodat sommigen voor tien stuivers en sommigen voor veertien stuivers brood hebben gegeten. Hun is opgelegd om tweehonderdvijftigduizend gulden op te brengen en te geven, om daarmede hun leven te behouden. Terwijl zij aldus in kerken en kloosters waren opgesloten, zijn diverse huizen van de burgers door de Spanjaarden beroofd en geplunderd geworden.

Op deze dag is verordineerd, dat men de Welschen die in het Barrevoetsklooster en de -kerk lagen, moest bezoeken, hen geld en goed afnemen, dat zij eerder in roof de burgers hadden afgenomen en waarvan men zeer veel bij hen aantrof. Daarom werd ook een door de Engelsen opgehangen.

Op de derde dag, maandag de vijftiende juli, zijn ongeveer tweehonderdvijftig van de knechten op de markt opgehangen, en werd van sommigen het hoofd afgeslagen, hoewel in het verdrag beloofd was, dat men twintig maal meer genade zou bewijzen dan de opzet was.

Op de zestiende juli werd van de opperste hoofdman, genaamd Ripperda, en van zijn luitenant Lodewijk H., op de markt het hoofd afgeslagen. Nog twee of drie mensen werden opgehangen, en ook zijn sommigen buiten de poorten omgebracht geworden.

Op de achttiende juli is tegen de avond nog een grote massa knechten buiten de stad, nabij de rechtbank, omgebracht.

Ook zijn op deze dag nog twee predikanten omgebracht. Van Simon Simonszoon is het hoofd afgehouwen, en de predikant onder het regiment van de oversten, genaamd Steinbach, wordt opgehangen.

Op de vierentwintigste juli, op vrijdag, worden Jacob Gerritsen de Jonge, met nog zeven of acht voortreffelijke burgers en vrouwen gevangen. Men heeft nog velen gezocht, doch niet allen te pakken gekregen.

Op de vijfentwintigste juli heeft men met vier trommen kond gedaan, dat men al diegenen die zich verborgen hebben gehouden, of die verborgen geweest zijn, moest aanbrengen. En wie

dat niet wilde doen, zou zijn leven en goed verbeuren, en ook in hun eigen huizen onder de deur worden opgehangen.

Hierna heeft men de overige krijgslieden allen tezamen omgebracht, want aldaar zijn er acht scherprechters geweest. Velen hebben zij terechtgesteld, eensdeels opgehangen, en de andere met de ruggen samengebonden, twee aan twee, en aldus in het water geworpen dat er van hen drieduizend zijn omgebracht. Daaronder vele burgers en vrouwen, en ook hebben talrijke kinderen er het leven bij gelaten. Ach, het is erbarmelijk betreffende de trotse knechten en burgers, die zo menige bestorming van de tiran hebben afgeslagen, namelijk zeven keer, en de stad negen maanden hebben behouden.

Volgen de namen der oversten en hoofdlieden die in de stad Haarlem geweest zijn, van wie velen zijn omgebracht, velen gevangen en eensdeels zijn vrijgekomen.

De eerste is geweest Wilbald Ripperda.
Jacob Steinbach.
Christoffel Vader[27].
Lammert von Wittenberg.
Matthes Preusse.
Christoffel Günter.
Schramm von Braunschweig.

Volgen de namen der Franse en Welsche hoofdmannen.

De kapitein Suei.
De kapitein Behemi.
De kapitein Margotijn.
De kapitein Ardenna.
De kapitein Jasper.
De kapitein de heer Sohei, de luitenant van S. Misciel.
De kapitein Parijs.

Van de Engelsen de kapitein Seminado.

Van de Schotten de kapitein Beauvoir.

Hierna volgen de commissarissen van de doorluchtigheid de prins.

De heer Seraes.
De heer Gouttijn.
De heer Rosengi.

---

[27] “Uader”.

Ook was er nog een heer uit Frankrijk, genaamd de heer Gordet, die zichzelf liet doorschieten voordat de vijanden de stad in zijn gekomen.

Dezen zijn allen gezamenlijk om hals gebracht en gevangen, met uitzondering van Jacob Steinbach, Christoffel Bader en de kapitein Beauvoir. Doch Matthes Preusse is in Sparendam gebleven.

Kort daarna, waarvan iedereen zich goed bewust is, zijn er nog vijfhonderd gevangen Duitse knechten te Nieuwkerk door degenen van Enkhuizen verlost.

Bovendien zijn de oversten en voornaamsten der stad, de burgemeester samen met de ganse raad in zware gevangenschap geworpen, hetgeen er qua aantal zo’n zevenenvijftig zijn geweest, die we niet allen met name hoeven te noemen.

Waarachtige vertelling over de welgeboren heer Lodewijk, graaf van Nassau, en de belegering door deze van de stad Maastricht.

In het jaar van Christus 1574 is de welgeboren heer graaf Lodewijk van Nassau met een geweldige massa volk voor de stad Maastricht aangekomen, te paard en te voet, op onvoorziene wijze, aangezien men er niet veel van wist. Deze stad is gelegen aan de Maas, welk water aldus genoemd wordt en waarvan de stad haar naam heeft. Het is een fraaie en voortreffelijke stad, en de pas waar men in Brabant en andere steden doorheen reist. Want zonder deze zijn het ganse land en andere steden niet goed te beoorlogen, hetgeen men dan ook een paar jaar geleden metterdaad goed heeft vernomen en gezien. Daarom heeft de thans gemelde graaf Lodewijk zich een andere manier voorgenomen, om daarmede aan de vijand afbreuk te doen, waarvan velen in Maastricht onder bezetting liggen[28]; voor het merendeel Spanjaarden.

Op de achtste dag van maart is de stad Maastricht door graaf Lodewijk overlopen[29], om na te gaan waar het leger het gemakkelijkst kon worden opgeslagen. Aangezien echter degenen die in de stad waren, dat gemerkt hebben, zijn zij naar buiten gestormd en hebben zij hevig met elkander geschermutseld en wel zodanig, dat van de vijanden meer dan driehonderd dood zijn gebleven en velen gewond raakten. Zo zijn ook velen van het volk van graaf Lodewijk erin gebleven, en raakten er ook acht of negen gewond. In deze schermutseling is ook een overste in de stad omgekomen, genaamd Cornel: een Spanjaard, kapitein en hoofdman over de Spanjaarden. Deze hebben zij in allerijl ontkleed en geplunderd, aangezien hij kostbare kleding aan heeft gehad, zoals het hun gewoonte is. Ook had hij een gouden ketting aan zijn hals hangen, en had hij

[28] Lees: ‘de zaak bezet houden’.
[29] “berant”.

vingers vol met gouden ringen. Omdat zij hem deze niet zo snel konden aftrekken, hebben zij hem derhalve de vingers met de ringen afgesneden. De anderen hebben de vlucht wederom in de stad genomen.

Op de vijftiende maart is er een schermutseling met de vijanden gehouden. Er waren namelijk diverse wagens met wijn naar de stad gereden, met de bedoeling om ze naar Antwerpen te voeren. Toen zulks hierover in het leger kond werd gedaan, zijn zij naar deze wagens gerend en wilden zij deze innemen. Aangezien echter degenen die in de stad waren zulks gezien hebben, zijn zij ook naar buiten gestormd, om deze wagens te beschermen. Zij hebben aldus dapper om de wijn slag geleverd. Het volk van graaf Lodewijk heeft de wijn echter behouden, en met zich mee in het leger gevoerd. Er zijn dus ook tweehonderd man wegens deze wijn in de schermutseling gebleven.

De almachtige, goede God moge alle dingen ten beste
keren, naar Zijn goddelijke wil en welgevallen, tot
heil en zaligheid van onze zielen. Amen.